

Invoering van de herziene kwalificatiestructuur

Herontwerp met leerlijnen of *leerfuncties*

Mbo-scholen zijn bezig met een herontwerp van het onderwijs. Het moet efficiënter, flexibeler en beter. Maar hoe doe je dat? AOC Oost koos voor een onderwijskundige insteek, het Clusius College voor een bedrijfskundige aanpak.

Integrale opdracht Aanleggen en onderhouden van vijvers en waterpartijen

Het onderwijs op het mbo verandert. In 2014 zijn de opleidingen geïntensiveerd en verkort, een maatregel die voortvloeit uit Focus op vakmanschap. En vanaf 1 augustus 2016 treedt de herziene kwalificatiestructuur (hks) in werking (zie kader). Doel van deze veranderingen is dat het onderwijs flexibeler wordt, beter aansluit op de arbeidsmarkt of vervolgoopleidingen.

Integrale opdracht

Die veranderingen betekenen dat scholen het onderwijs ook anders moeten organiseren. Er vindt een herontwerp plaats van het onderwijs. De scholen denken na over de plaats van de nieuwe dossiers. Waar biedt je wat aan? Wat zijn gemeenschappelijke delen? Welke keuzedelen bied je aan? En waar in de opleiding bied je dat aan? Wat zijn je uitgangspunten bij die veranderingen? Er zijn verschillende manieren om het aan te pakken. Zo kiest AOC Oost voor een onderwijskundige insteek met leerlijnen, terwijl Clusius college voor een meer bedrijfskundige aanpak kiest met leerfuncties.

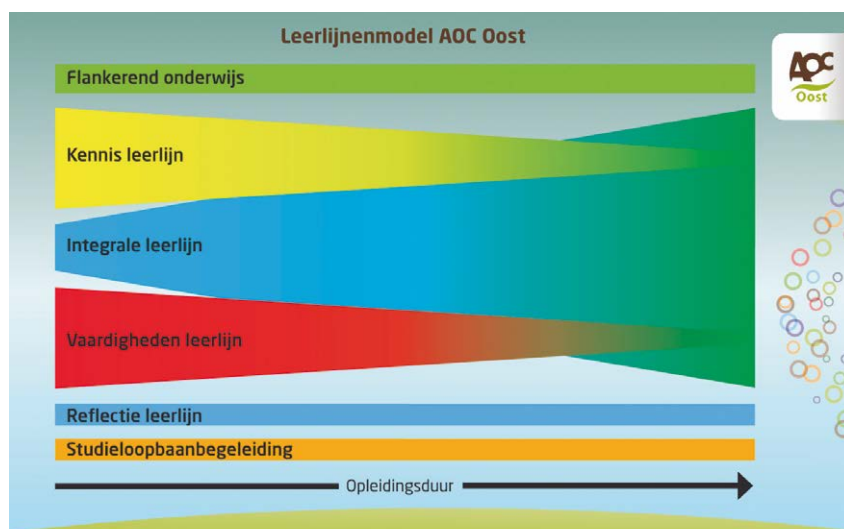
“Het begon ermee dat leerlingen en docenten meer structuur wilden”, zegt teamleider Hans Kroekenstoel van AOC Oost. Het aoc had de organisatie van het onderwijs gebaseerd op de piramide van Miller die het onderwijs beschrijft in lagen: van vakkennis via vakvaardigheid en oefensituaties naar een Proeve van Bekwaamheid (PvB). “Het leek toen een logisch model, maar onderwijskundigen maakten ons duidelijk dat dit geen onderwijsmodel is”, aldus Kroekenstoel. “Het is een examenmodel omdat je het onderwijs organiseert rond PvB’s.”

Met hulp van die onderwijskundigen zocht AOC Oost naar manieren om meer structuur aan te brengen. “Het leerlijnenmodel van De Bie (zie kader) gaf die structuur, zegt Kroekenstoel. “Het bleek heel goed te passen bij de manier waarop we al werkten.” In dat model is de beroepstaak leidend. Centraal in de integrale leerlijn staat een beroepstaak. Bij AOC Oost heet dat de integrale opdracht. Daar omheen worden noodzakelijke vakkennis, vakvaardigheid ondergebracht in een kennisleerlijn en een vaardighedenleerlijn. Het schooljaar is opgesplitst in vijf perioden. In elke periode staat een integrale opdracht centraal.

Structuur

Kroekenstoel, die als werkveldleider verantwoordelijk is voor de invoering het kwalificatiedossier groen, heeft met zijn team een uitwerking gemaakt voor het eerste en tweede jaar van de opleiding groen. Teamlid en docente Chantal ter Steege laat zien hoe dat is uitgewerkt.

In een matrix met vijf lijnen (de leerlijnen) en vijf kolommen (de perioden) staan veel verschillende onderwerpen benoemd. “De eerste integrale opdracht voor de groenopleiding is onderhoud van een tuin. In de kennis- en vaardighedenleerlijn vind je voor de hand liggende onderwerpen: gereedheidskennis, kennis van flora en fauna, onderhoud van borders. Alle onderwerpen die ik zou kunnen bedenken staan er in.”

LEERLIJNENMODEL

Het leerlijnenmodel van De Bie zoals AOC Oost en De Groene Welle dat hanteren bestaat uit vijf leerlijnen:

- Flankerend onderwijs: de leerlingen krijgen generiek onderwijs: Nederlands, rekenen, moderne vreemde talen en burgerschap.
  - Kennisleerlijn: deze leerlijn omvat de vakkennis. Leerlingen leren denken en redeneren vanuit verschillende theorieën.
  - Integrale leerlijn: De leerlingen werken aan een realistisch beroepsproduct of een realistische beroepsdienst. AOC Oost noemt dit de integrale opdracht waar vakkennis en vakvaardigheid samen komen.
  - Vaardighedenleerlijn. De leerlingen trainen en oefenen vaardigheden die voor de uitvoering van werk in het beroep nodig zijn.
  - Studieloopbaanbegeleiding: De leerlingen leren keuzes maken en hun studieloopbaan vorm geven.
- Reflectie loopt door alle leerlijnen heen. Leerlingen leren reflecteren op hun kennis en vaardigheden gekoppeld aan de integrale opdracht.

Vaardigheden Aanleggen en onderhouden verhardingen

Dat schema wordt met het team vastgesteld, zegt Kroekenstoel. Teams hebben daardoor – meer dan ooit – een gedeelde verantwoordelijkheid gekregen. Omdat er structuur is, werkt het erg efficiënt, vindt hij. Er is minder overleg nodig en de betrokkenheid is groot. “Maar,” zo denkt hij hardop, “ik maak me wel wat zorgen of het organiseerbaar is. We hebben de capaciteit niet doorgerekend. Is het wel te doen als je alle integrale opdrachten in een realistische situatie wilt uitvoeren?”

Verschuivingen

Clusius College kiest misschien daarom juist voor een meer bedrijfskundige aanpak. Yvonne Marcus, manager Kwaliteit & Onderwijs, verwoordt haar zorg voor de organiseerbaarheid. “We hebben 2000 leerlingen verdeeld over 73 opleidingen. In plaats van minder hebben we te maken met juist meer dossiers. Je vraagt je af of het systeem houdbaar is.”

Kijk voor meer informatie en links bij dit artikel op groenonderwijs.nl > vakblad editie 10

HERZIENE KWALIFICATIESTRUCTUUR (HKS)

Vanaf 1 augustus 2016 werken alle mbo-scholen met de vernieuwde kwalificatiestructuur. Die structuur is herzien zodat opleidingen beter aan kunnen sluiten op de arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs. Bovendien moeten scholen met de vereenvoudigde structuur – er komen minder kwalificatiedossiers - sneller in kunnen spelen op ontwikkelingen in de regio en arbeidsmarkt. Het idee is dat de dossiers compacter zijn, een betere beschrijving geven van de kwalificatie-eisen en dat ondoelmatige overlap verdwijnt.

De hks bestaat uit drie delen: basisdeel, een of meer profieldelen en keuzedelen.

Het basisdeel bestaat uit een beroepsspecifiek deel en een generiek deel. Het generieke deel omvat algemeen vormende vakken: Nederlands, rekenen, loopbaan en burgerschap.

Het profieldeel zorgt met beroepsgerichte taken voor een specifieke invulling van de opleiding. Het bevat onderscheidende kerntaken en werkprocessen.

Met de keuzedelen kunnen scholen inspelen op innovaties in de sector, regionale ontwikkeling of aansluiting op vervolgonderwijs.

“We zijn er van uitgegaan dat het met de onderwijskundige opzet van onze opleiding wel goed zit”, zegt Bozèna van Trigt die als onderwijskundig adviseur bij Clusius werkt. “We hebben vooral gekeken of het organiseerbaar is. Het onderwijs is verdeeld in modules waarbij we werkvormen willen gebruiken zodat de individuele leerling meer verantwoordelijkheid neemt over zijn eigen leerproces.”

Van Trigt legt uit dat de omschrijving van leerfuncties, zoals beschreven door Simons en Boekaerts er bij helpen. Die leerfuncties kunnen je helpen duidelijk te maken wat de rol van docent, student, leermiddel of leerbedrijf is in het leerproces, zo legt ze uit. Als je die rollen in beeld hebt, kun je mogelijk werken aan verschuivingen om zo het onderwijs anders te organiseren. Zo kan een docent een vraagstuk aan de klas voorleggen, maar hij kan een leeromgeving ook zo inrichten dat de nieuwsgierigheid van leerlingen geprikkeld wordt. En via een opdracht kan hij zorgen dat leerlingen zich verdiepen. Van Trigt: “Elke onderwijssituatie moet een voorziening hebben die leerlingen helpt de aandacht op het leren te richten. De vorm mag verschillen. Elk team gebruikt een werkvorm die bij hen past.” Van Trigt kan zich voorstellen dat je op termijn ook nog met een onderwijskundige insteek naar het opleidingsaanbod gaat kijken. “Mogelijk dat je dan wat verschuivingen aanbrengt. Onderwijs is altijd in beweging.”

Leerlingen

AOC Oost heeft nu een jaar ervaring met een onderwijsaanbod op basis van het leerlijnenmodel. Kroekenstoel en Ter Steege zijn heel tevreden over wat er bereikt is. Het werkt zeer efficiënt. En door de gedeelde verantwoordelijkheid van teams is de betrokkenheid groot. Toch zijn er dingen nog niet op orde. De reflectie, een essentieel onderdeel van het onderwijsproces, is nog niet goed uitgewerkt, erkent Kroekenstoel. “We zijn nog te veel bezig met het rangschikken van de nieuwe kwalificatiedossiers en afstemming. En er is nog onzekerheid. Zo zijn nog niet alle keuzedelen uitgewerkt.”

Toch heeft hij er vertrouwen in dat het goed komt. “We merken dat leerlingen gemotiveerder zijn”, zegt hij. “Alles valt op zijn plaats. Leerlingen weten waarvoor ze het doen. Het lesrooster is overzichtelijker dan ooit.” ■